Vogelreizen naar buitenlandse vogeltrekpunten

Edo van Uchelen

Inleiding
De vogeltrek is een van de meest fascinerende verschijnselen in de natuur. Steeds meer vogelaars reizen individueel of in groepsverband naar het buitenland om zelf de vogeltrek te aanschouwen. De meeste reisbestemmingen danken hun populariteit aan de zogenaamde zweefvliegers die overdag trekken, spectaculair zijn en relatief gemakkelijk van dichtbij kunnen worden waargenomen. Zweefvliegers zijn zware vogelsoorten met een groot vleugeloppervlak (voornamelijk stootvogels, ooievaars en pelikanen) die tijdens de trek over land gebruikmaken van thermiek (warme stijgwinden). Vanwege het feit dat zweefvliegers open water vermijden (hier ontstaat geen thermiek) lijdt dit tot omwegen over land en concentraties op plaatsen waar de oversteek over zee het kortst is.

Trekroutes van waadvogels zijn afhankelijk van goede 'tankstations' onderweg. Aangezien Nederland voor veel van deze soorten op de trekroute ligt richten de buitenlandse vogel(trek)reizen zich doorgaans niet op waadvogels. Om dezelfde reden zijn voor veel vogelaars ook de kleinere soorten (bijvoorbeeld zangers, piepers, etc.) geen buitenlandse reis waard. Naast de zweefvliegers is er nog een spectaculaire vogelsoort die men eigenlijk alleen in het buitenland kan waarnemen: de Kraanvogel. Wie de magnifieke trek van Kraanvogels wil beleven kan een bezoek brengen aan Rügen (september/oktober), Lac du Der-Chantecoq (november/maart), Hongarije (oktober) of het overwinteringsgebied in de Spaanse Extremadura, waar naar schatting 60.000 kranen tussen november en maart aanwezig zijn. De reizen speciaal voor het waarnemen van de kraanvogeltrek worden in een volgend nummer van 'het Vogeljaar' besproken. Dit artikel beoogt een aantal afzonderlijke bestemmingen van Vogeljaar-vogelreizen met elkaar te vergelijken, waarbij de nadruk ligt op het waarnemen van de vogeltrek.

Zweden: Falsterbo
Falsterbo is het meest zuidelijke deel van Zweden. Het is 'de' oversteekplaats van trekvogels van Scandinavië naar Denemarken. Vanaf het zuidelijkste puntje Nabben is het slechts 25 kilometer naar Denemarken; bij helder weer is Denemarken zonder verrekijker te zien.

Jaarlijks verlaten zo'n 500 miljoen trekvogels de noordelijke landen voor overwintering in het zuiden. Vanaf medio augustus tot medio november gaat de trek vrijwel onophoudelijk door. Op het zuidelijkste puntje van Zweden verzamelen zich iedere morgen in de schemer vele vogelaars. Sinds de jaren vijftig is de belangstelling om de vogeltrek waar te nemen in dit deel van Europa een internationale aangelegenheid. De één komt voor de stootvogels (voornamelijk Buizerds, Ruigpootbuizerds, Sperwers en Rode Wouwen) op de heide en de ander geniet van de eindeloze stroom zangvogels die in de vroege ochtenduren overtrekt bij de vuurtoren. De voorwaarden voor een goede vogeltrek zijn: geen regen of mist en geen harde wind of storm.

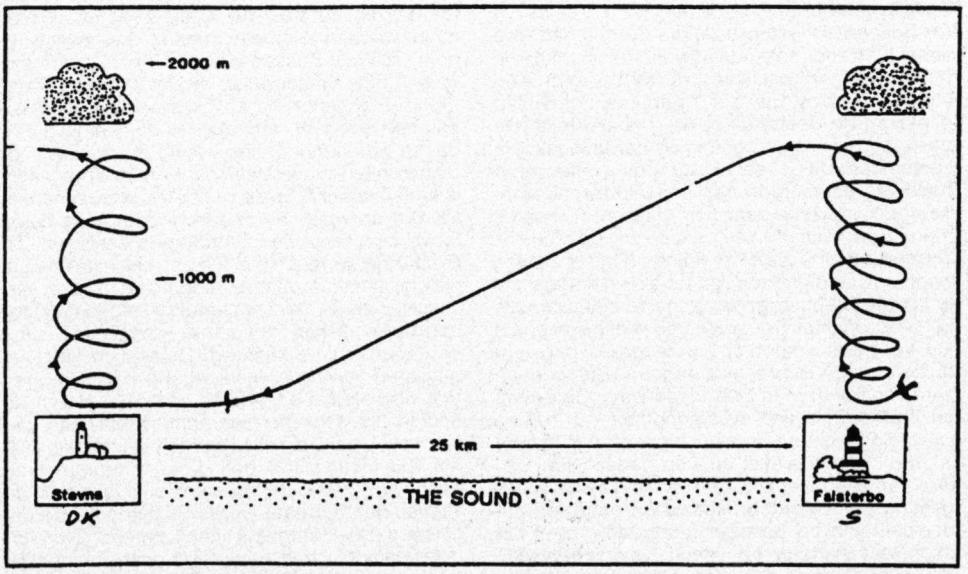

Schema van de trek van zweefvliegers bij Falsterbo.

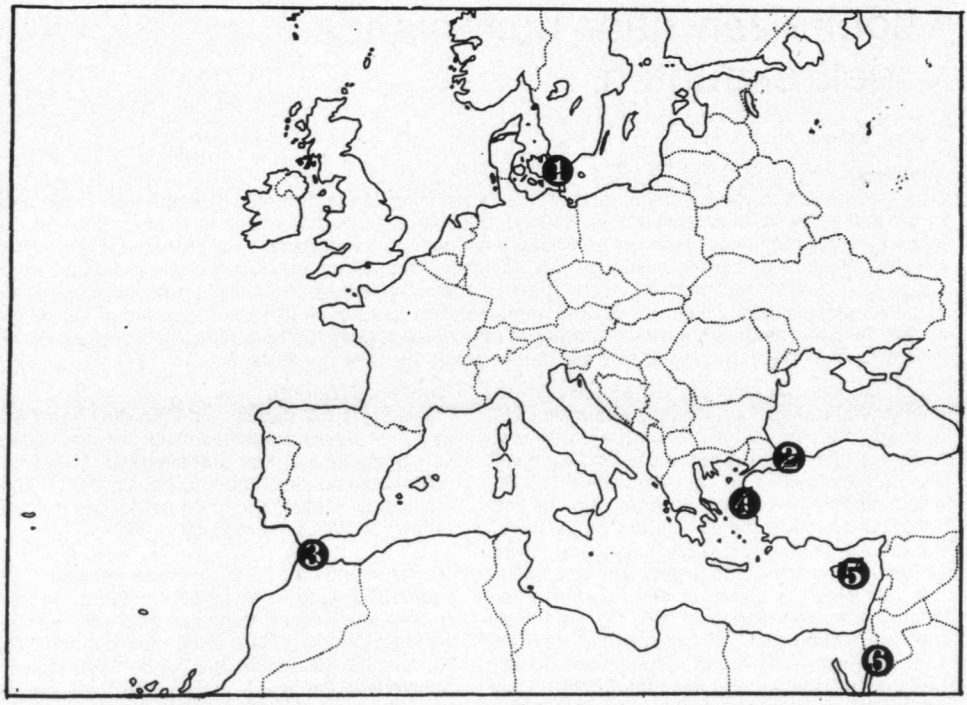

Ligging van de voornaamste vogeltrekpunten in Europa en het Midden-Oosten: 1. Falsterbo (Zweden), Istanboel (Turkije), 3. Tarifa en Gibraltar (Spanje), 4. Lesbos (Griekenland), 5. Eilat (Israël) en Jordanië.

Dit is tevens een van de grote nadelen van Falsterbo: bij slechte weersomstandigheden is er nauwelijks trek en moet men uitwijken naar interessante gebieden in het binnenland. Een bezoek aan Falsterbo neemt daarom altijd verscheidene dagen in beslag, waardoor de kans op een 'goede' dag reëel is.

Turkije: Istanboel

De Bosporus (de zeestraat die Europa van Azië scheidt) is zeer bekend vanwege de vogeltrek in het najaar. Vrijwel alle trekvogels met een Midden- en Oost-Europese verspreidingsgebied passeren de Bosporus op weg naar Afrika. De beste periode is doorgaans de derde week van september. Dit is een compromis (elke soort heeft zijn optimum in een bepaalde week wanneer de grootste aantallen passeren) waarbij men in een relatief korte periode zoveel mogelijk zweefvliegers te zien kan krijgen. Onder slechte weersomstandigheden lijkt de trek helemaal stil te liggen. Dit hoeft geen nadeel te zijn, want als het weer opknapt 'barst' de trek in alle hevigheid los. Vorig jaar werden op een dergelijke dag tienduizenden(!) Schreeuwarenden, Steppenbuizerds en honderden Balkansperwers, Ooievaars en Zwarte Ooievaars waargenomen.

De ligging van de Bosporus bij de stad Istanboel is zowel een voordeel als een nadeel. Een nadeel van Istanboel is dat bij een verkeerde windrichting moet worden uitgeweken naar een ander deel van de Bosporus, hetgeen gezien het intensieve stadsverkeer veel tijdverlies betekent. Bovendien zijn er geen alternatieve vogelgebieden in de directe omgeving. Een voordeel is dat men, bijvoorbeeld bij weinig trek, Istanboel kan bezoeken en zodoende het vogelen combineert met cultuur en stadsbezoek.

Spanje: Tarifa en Gibraltar

Tarifa en Gibraltar liggen in het uiterste zuiden van het Iberische Schiereiland. De Straat van Gibraltar, die Europa van Afrika scheidt, is hier maar veertien kilometer breed. Veel zweefvliegers uit West-Europa maken hier de oversteek naar Afrika. Wespendief, Zwarte Wouw, Dwergarend, Slangenarend en Ooievaar zijn de voornaamste soorten. Het najaar is de beste tijd omdat de voorjaarstrek hier weinig geconcentreerd plaatsvindt. De oversteek naar Afrika vindt plaats over een tamelijk breed front en is sterk afhankelijk van de wind. Bij oostenwind is Tarifa beter, terwijl bij westenwind Gibraltar de beste plek is. Omdat de windrichting hier in het najaar vaak weinig stabiel is zal men regelmatig moeten verkassen. Beide observatiepunten liggen echter een flinke reistijd van elkaar verwijderd, langs een zeer drukke kustweg. Bovendien kost het passeren van de grensovergang naar Gibraltar (dat nog steeds een Britse kroonkolonie is) de nodige tijd. Ook de waarnemingsplaatsen zelf zijn weinig aantrekkelijk. Op de beste plek bij Tarifa ('El Mirador') is een groot windmolenpark aangelegd zodat de vogels veel hoger moeten vliegen dan normaal. Verder is het loeiende gesuis van de windmolens uiterst storend. Gibraltar is lawaaierig, heeft nauwelijks parkeermogelijkheden en is helemaal volgebouwd.

Conclusie: ga niet naar Tarifa en Gibraltar voor het waarnemen van de vogeltrek.

Israël en Jordanië
Voor vogelaars met belangstelling voor stootvogels is vooral de grote trek door het Midden-Oosten fascinerend. Uit praktische reisoverwegingen is Israël een goede keuze. Eilat, gelegen in het uiterste zuiden van Israël, is dé plek voor het waarnemen van de stootvogeltrek in het vroege voorjaar (beste periode: eind maart). Het mooie van Eilat is dat men naast de stootvogeltrek ook prachtige waarnemingen kan doen van bijzondere woestijnvogels (bijvoorbeeld Kraagtrap, Renvogel en verschillende soorten zandhoenders) door de aanwezigheid van een groot woestijngebied (Negev) in het achterland. Israël behoort terecht tot één van de beste plekken voor het waarnemen van de vogeltrek in het vroege voorjaar.
Jordanië behoort tot de nog onbekende vogelreisbestemmingen in het Midden-Oosten. Waarnemingen van de laatste jaren wijzen erop dat de trek hier minstens zo spectaculair is.

Lesbos (Griekenland) en Cyprus
Lesbos is na Kreta het grootste Griekse eiland. De strategische ligging, vlak voor de Turkse kust én de aanwezigheid van behoorlijke wetlands maken het eiland tot een belangrijke pleisterplaats voor een flink aantal trekvogels. De laatste week van april en de eerste twee weken van mei zijn de beste tijd. Vooral waad- en moerasvogels doen het eiland aan en kunnen vaak van dichtbij worden waargenomen: Zwarte Ibis, Woudaapje, Zwarte Ooievaar, Witvleugelstern en Klein Waterhoen zijn hier op trek te zien. Naast de vogeltrek zijn ook de standvogels interessant met onder andere Smyrnagors, Turkse Boomklever, Griekse Spotvogel en Maskerklauwier.
Cyprus is een groot eiland in het oostelijke Middellandse-Zeegebied. Het noorden van het eiland is sinds 1974 bezet door de Turken. Voor de vogeltrek in Zuidoost-Europa is Cyprus van groter belang dan Lesbos. Het eiland ligt op een kruispunt waar Europese, Aziatische en Afrikaanse vogelsoorten samenkomen. In het voorjaar doen bijna 200 soorten trekvogels Cyprus aan. De migratie vindt continu plaats en komt in maart op gang en gaat door tot in mei. Bij gunstig weer kan men iedere dag een nieuwe golf van interessante soorten verwachten waaronder Eleonora's Valk, Afrikaanse Halsbandfrankolijn en Kuifkoekoek.
In tegenstelling tot Lesbos heeft Cyprus twee endemen: de Cyprusgrasmus en de Cyprustapuit die beide algemeen voorkomen.
Kortom: Lesbos en Cyprus zijn echte aanraders voor het waarnemen van de voorjaarstrek. Beide eilanden zijn goed toegankelijk, overzichtelijk en tevens in het bezit van een aantal interessante standvogels. Bovendien kan men er de vogeltrek waarnemen in een fraai voorjaarslandschap met onder andere vele soorten orchideeën.

■ Edo van Uchelen, Postbus 1580, 3800 BN Amersfoort, (033) 456 52 01, fax (033) 456 53 14.

De reizen worden georganiseerd door Eco Tourist Services. Indien u de reisbrochure (najaarsreizen, de reisbrochure van de voorjaarsreizen verschijnt in december) wenst te ontvangen dan verzoeken wij u een briefkaart te sturen aan het redactie-adres van het Vogeljaar, Bilderdijklaan 25, 3743 HR Baarn.

Arctisch Weekend: 12-14 november

Sedert 1981 organiseert de werkgroep Arctisch Weekend van de Stichting SFOR voor enthousiaste poolreizigers, elk jaar een populair wetenschappelijk symposium over het Noord- en Zuidpoolgebied. Het hoofdprogramma bestaat uit ongeveer vijftien lezingen. Daarnaast is er een parallel programma met film- en videopresentaties. Bovendien worden er ook demonstraties of exposities verzorgd.
Van 12 tot en met 14 november 1999 wordt dit symposium gehouden in de Jeugdherberg Soest. Bent u geïnteresseerd dan is het zaak dat u zich niet te laat daarvoor opgeeft. Jaarlijks moeten er late aanmeldingen worden afgezegd ten gevolge van gebrek aan ruimte.
De kosten bedragen *f* 195,- per persoon voor het hele programma, inclusief twee overnachtingen, maaltijden, koffie en thee.
Vrijblijvend kunt u worden opgenomen in het adressenbestand. De convocatie wordt u jaarlijks in de maand september dan toegezonden.

Informatie en aanmelding bij Paul & Truus de Groot, Polderlaan 4, 1735 KC 't Veld, (0226) 42 24 97.

Vaart achter verbod op ganzenjacht

De Nederlandse jacht op ganzen wordt mogelijk versneld aan banden gelegd.
Staatssecretaris Faber (Natuur) heeft het Faunafonds gevraagd te onderzoeken of een jachtverbod, nog voordat volgend jaar strengere regels van kracht worden, kan worden ingevoerd.
De Vogelbescherming heeft de bewindsvrouw daar met spoed om gevraagd met het oog op het nieuwe jachtseizoen, dat 1 september van start gaat.
De boerenorganisatie LTO-Nederland is juist fel tegen een jachtverbod, omdat ganzen jaarlijks voor veel schade aan de weilanden zorgen.
Volgens de nieuwe Flora & faunawet, die naar verwachting pas medio 2000 van kracht wordt, kunnen ganzen straks alleen nog worden geschoten wanneer duidelijk aantoonbaar is dat schade aan het akkerland wordt aangebracht.

Bron: Dagblad De Telegraaf, 4 augustus 1999.